

Kaevandajad, riik ja KOVid

**kolmik-
kokkupõrkes**
maavarade pärast

Mis on maavara kaevandamisõiguse tasu?

Maavara kaevandamisõiguse tasu on keskkonnatasu, mida kaevandajad peavad loodusvara kasutusõiguse eest maksma. Olgu kaevandamise, kasutamise või kasutuskõlbmatuks muutmise eest. Eeldus on vaid, et maavara kuuluks riigile.

Riigile kuuluvad aluspõhjamaavarad ja enneaegse tekkega kivimid. Näiteks lubja-, dolo- ja põlevkivi. Pinnakatte maavarad, mis asuvad riigi omandis oleval maal, on samuti riigi omad, nt liiv ja kruus.

Tasu arvutamine ja maksmise

kord ning riigieelarvesse tuleva raha kasutamise sihtotstarve on fikseeritud keskkonnatasude seaduses. Igal maavaral on erinev tasumäär vastavalt keskkonnasaastele.

Kaevandustasudest saadud raha kulutavad omavalitsused elukeskkonna arendamiseks laiemas mõttes, riigieelarve osa läheb osaliselt KIKile keskkonnaprogrammide elluviimiseks.

REET ROOSAARE

Maa-ameti geoloogiaosakonna juht

Eelmisel aastal kaevandati Eestis maavarasid rohkem kui viimasel viiel aastal keskmiselt. See oli tingitud peamiselt Tartu maantee Kose–Võõbu teelõigu ehitusest.

“Meil ei ole Tallinna lähedal peale Männiku ühtegi karjääri. Seni on kõik Lääne-Harju kaevandajad võtnud oma kruusa Karjaküllast, kuid see saab tühjaks juba nädalate pärast. Uut kaevandusala pole aga kuskilt võtta,” oli kaevandusfirma Kiirkandur AS juht **Tiit Ploom** kommentaare andes nõutu.

Lubjakivikriis samuti ukse ees

Koos ehituskruusaga on otsakorral lubjakivi. EMG (Eesti Maavarade Grupp) Arendus OÜ juhatuse liikme **Jan Johanson**i hinnangul jätkub seda praegu kasutusel olevatest maardlatest 8–10 aastaks. “Ei tooks enam eraldi esile Ida-Harjumaad, sest vaadates kaevandamis- ja varude ammendumise dünaamikat, on olukord Lääne-Harjumaal sama või isegi veel kehvem,” leidis ta.

Johanson nõustus, et täiendavate karjääride avamine Harjumaal

on vajalik, kuid väita, nagu oleks terve piirkond kriisis, pole siiski päris õige. Näiteks ehitusliiva osas on olukord väga hea. “Harjumaal kvaliteetse ehitusliiva varustatud kindlus on Eesti kontekstis vaieldamatult parim. Seda vaatamata suurimale tarbimisele,” kinnitas ta. Seetõttu ei saa ka väita, et uute karjääride puuduses jääb kogu ehitustegevus sootuks seisma.

Ka MTÜ Eesti Mäeseltsi juhatuse esimees **Tennobert Haabu** kinnitas, et kõrgetasemeline lubjakivi on otsakorral. Kuid sajabrotsendiliselt ei saa väitega süvenevast defitsiidist nõus olla. “Eristada tuleks kvaliteetset tooret madalama kvaliteediga tootest,” märkis ta.

Kaevandada saaks ka kaugemalt

Tallinna naabervaldade Saku/Harku ja Jõelähtme kõrval julgustas Johanson rajama karjääre kaugemale. Lubjakivi kaevandamiseks sobiksid Sutlema ja Reinu karjäärid Raplamaal.

“Linnaläheduse, erinevate kommunikatsioonide ja kaevandamis- maainvesteeringute tõttu on senine

Kaevandajate sõnul on Harjumaal maavarad kriitilises seisus: praegustes maardlates jagub ehitusmaterjale veel 4–7 aastaks, siis on kõik. Omavalitsused uusi karjääre rajada ei luba, sest raha kaasnevate keskkonnaprobleemidega tegelemiseks on riik ära võtnud.

LENNART KÄÄMER

Kaasautor

FOTO: HADES GEODEESIA

kaevandamine Harjumaal olnud kulukam. Need kulukomponendid avaldavad mõju materjali omahinnale. Harjumaal ehituslubjakivi püsiv nõudlus ja madal konkurents ei ole avaldanud ka olulist survet timmida tootmist maksimaalselt kuluefektiivseks,” rääkis Johanson.

Seega jääks kaugemal ja lihtsamates tingimustes kaevandamine, tootmine ning täiendav transpordi ja laadimise (kui maantee asemel kasutada raudteed) kulu hinnatasemelt samaväärseks või vaid marginaalselt kallimaks. Selle eelduseks on muidugi kompetentne ja hästi korraldatud tootmine ning tarneahela juhtimine.

Haabu sõnul on vastuseis uutele kaevandustele tugevaim suurlinnade ümbruses. “Ajapikku see järjest kasvab,” nentis ta.

Tihti tekitab vastuseisu kohalike teadmatus. Lihtsam on öelda “ei” või rajada looduskaitseala. Samas ei nähta selget kasu, mida kaevandamine omavalitsustele toob. Esmalt on kaevandamise keskkonnamõjusid alati võimalik vähendada. “Kõige lihtsam on rajada karjääri ümber kantidist müratõkkevallid. Tolmu aitab maha suruda vesi,” rääkis Haabu.

Pealegi, majanduskasuna ei saa näha vaid kaevandustasusid – kaevandamisel saavad tööd ka inimesed ja transpordiettevõtted. Üldjuhul on kaevandusettevõtteid alati toetanud võimaluste piires ka kohalikke kultuuri- ja spordisündmusi.

FOTO: HAABES GEODEEBSIA

Tulevikus materjalide importimine oleks Haabu sõnul põhjendamatult. “Ega naaberriigid materjali tasuta ära anna. Pealegi võib transport saada kallimaks kui toode ise,” märkis ta.

Tee pealiskihetides kasutatakse juba praegu valdavalt graniiti, mida tuuakse sisse mujalt. Sama seis on aluskihtide materjalidega – projektide aluseks võetakse teiste riikide nõuded, mida üritatakse rakendada siin. Selle asemel soovitas Haabu mõelda inseneritehniliselt ja kasutada kohalikke materjale.

“Enne projekteerimist tuleks selgeks teha kohalikus regioonis saada olevad looduslikud materjalid ja alles siis hakata teed projekteerima. Heaks näiteks on paekar-

jäärdes tekkivad sõelmed. Mõned Vasalemma kandis 1970.–80ndatel aastatel sõelmete peale ehitatud teelõigud kestavad tänini. Meie kohaliku lubjakivi lagundab talvel vesi külmumistsüklitega ära. Ehk oleks kuluefektiivsem juhtida vesi teekonstruktsioonist eemale, kui importida riigi raha eest laevade kaupa graniiti Eestisse?” pakkus Haabu.

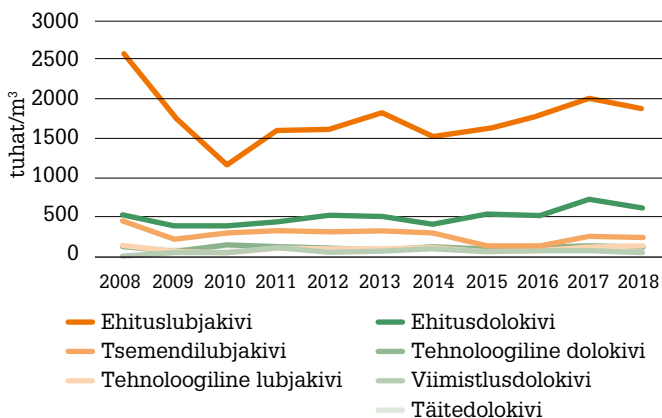
Liiva laadimine Soodla liivakarjääris

Kaevandajad pakuvad lahendusi, riik ei kiirusta

2017. aastast kaotas keskkonnaministeerium määratlused “üleriigilise tähtsusega maardla” ja “kohaliku tähtsusega maardla”. Selle tulemusel muudeti kohalikele omavalitsustele tagasisuunatavate kaevandamisõiguse tasude suurust.

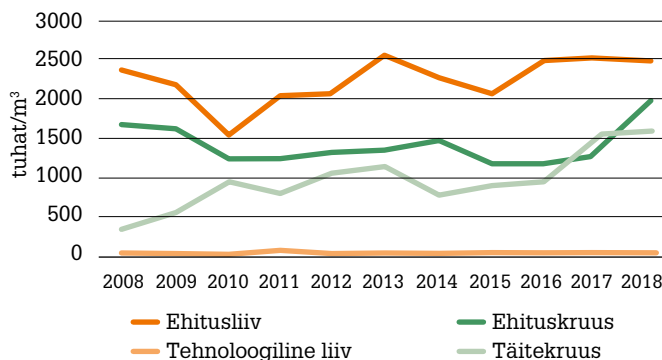
Lubja- ja dolokivi kaevandatud kogus

2008–2018

Kruusa ja liiva kaevandatud kogus

2008–2018

Allikas: Maaamet

Mullu kaevandati maavarasid veidi enam kui eelneval viiel aastal keskmiselt

Maa-ametil valmis 2018. aasta Eesti maavarade koondbilanss, mis võtab kokku maardlate ja mäeeraldiste varu seisuaruandeaasta alguses ja lõpus ning varu muutused aasta jooksul. Eestis kaevandatakse jätkuvalt enim põlevkivi, liiva, kruusa, lubja- ja dolokivi.

Põlevkivi ja ehitusmaavarasid kaevandati 2018. aastal pisut rohkem kui eelnenud viiel aastal keskmiselt, edukas aasta oli turba-tootjatel.

2018. aasta 31. detsembri seisuga oli keskkonnaregistri maardlate nimistus arvele võetud 926 maardlat. Kehtivaid maavara

kaevandamise lube oli 714. Kõige enam kaevandati 2018. aastal põlevkivi (ligikaudu 15,9 miljonit tonni ilma kadusid arvestamata), liiva ja kruusa (kokku ligikaudu 6,3 miljonit kuupmeetrit), lubjakivi ja dolokivi (kokku ligikaudu 3,3 miljonit kuupmeetrit) ning turvast (ligikaudu 1,0 miljonit tonni). Väikesemas koguses kaevandati ka savi ja meremuda.

Võrreldes eelnenud viiel aastal kaevandatud keskmiste kogustega kasvas 2018. aastal põlevkivi (9%), tsemendilubjakivi (2%), tehnoloogilise lubjakivi (55%), ehituslubjakivi (8%), ehitusdolokivi (16%), täitedolokivi (551%), keraamilise savi (8%),

ehituskruusa (58%), tehnoloogilise liiva (56%), täiteliiva (49%), ehitusliiva (4%), meremuda (15%) ja turba (29%) kaevandamine.

Eelnenud viiel aastal kaevandatud keskmiste kogustega võrreldes vähenes 2018. aastal tehnoloogilise dolokivi (24%), viimistlusdolokivi (54%), tsemendisavi (25%), täitekruusa (16%) ja raviotstarbelise järvemuda (100%) kaevandamine. 2018. aasta suve soodsad ilmaolud võimaldasid toota nii peamiselt aianduses kasutusel olevat vähelagunenud turvast kui ka peamiselt küttematerjalina kasutatavat hästilagunenud turvast parimate aastate tasemel.

SPEED OR SAFETY?

WE SAY BOTH.

DELTABEAM® Slim Floor Structure

- Rohkem kui 15,000 ehitist üle maailma on ehitatud taladega DELTABEAM®, sealhulgas ka Eestis
- Lihtne ja kiire karkassi ehitus
- Pikk sille - rohkem avatud ruumi
- Paindlik hoone põhiplaan kogu elutsükli vältel
- Sästab ehitise kõrgust - 10 korrust 9 asemel
- Lihtne paigaldada kütte-, ventilatsiooni- ja konditsioneerisüsteemide
- Kõrge tulepüsivus ilma lisakaitseta
- Meiepoolne projekteerimine ja tööjooniste valmistamine

PEIKKO EESTI OÜ

Peterburi tee 75A, Tallinn
Telefon: +372 60 742 86

www.peikko.ee
www.peikko.com

Riik soovis saada ehitusmaterjalidelt n-ö omanikutulu ja edaspidi anti KOVidele (v.a põlevkivi puhul) umbes 25% varasemalt kehtinud tasumäärast. Ehitusmaterjalide puhul on see 81%.

Kiirkandur ASi juhataja **Tiit Ploom** leidis, et omavalitsuste vastuseis kaevanduste laiendamisele tulenebki 2017. aastast kehtima hakanud ressursitasude ümbersuunamisest. Kui varem teenisid KOVID saajaprotsendilist ressursitasu, siis praegu läheb suur osa rahast riigile.

Seetõttu tuleks ressursitasud suunata uuesti täielikult omavalitsustele. Siis oleks lootust, et viimased avanevad läbirääkimistele. Senised kaevandusettevõtete püüded on osutunud peaga vastu seina põrmmimiseks. "Olgugi et suurimad kruusatellijad on omavalitsused ise koos Maanteeametiga, kuna vajavad materjali teede remondiks," märkis Ploom.

Jõelähtme vallavanem **Andrus Umboja** nõustus, et olemasolev süsteem, kus tasud lähevad riigile, aga keskkonnaprobleemid ja häiringud jäävad kohalikele omavalitsustele, on vastuvõetamatu.

"Riik tasandab ressursitasude maksamise lõpetamist seitsme aasta jooksul süsteemi muutmiseks. Pärast selle tähtaja möödumist jäävad omavalitsustele üksnes probleemid, aga tulu läheb riigikassasse. Selles suhtes ei ole vahet, kas kaevandus asub riigi-, era- või vallamaal," selgitas Umboja olukorda.

Kas ressursitasude saajaprotsendiline laekumine omavalitsustele muudaks KOVID kaevandustegevuse suhtes avatumaks, ei osanud Umboja siiski öelda. "See sõltuks juba konkreetsest asukohast ja asjaoludest," märkis ta.

2014. aastal oli Jõelähtme valla eelarves maavarade kaevandamiselt saadud tasu umbes 200 000 eurot. Varem oli see veel suurem, kuid 2018. aastaks oli summa vähenenud 100 000 eurole.

Johanson pakkus omapoolse lahendusena välja, et osa riigile laekuvast kaevandustasust võiks minna kohalikele kogukonnale ehk nendele, keda kaevandustegevus va-

"Olemasolev süsteem, kus tasud lähevad riigile, aga keskkonnaprobleemid ja häiringud jäävad kohalikele omavalitsustele, on vastuvõetamatu."

Andrus Umboja, Jõelähtme vallavanem

hetult mõjutab. Seega ei oleks mitte omavalitsus see, kes otsustab kohalike elanike heaolu ja kaevandustegevuse üle, vaid asukad ise. "Kui elanikkond on rahul, ei ole ka valla juhtkonnal põhjust teha eitavaid ega tegevust keelavaid otsuseid," pakkus Johanson.

Rahandusministeeriumist konkreetselt vastust probleemile ei tulnud. Kohalike omavalitsuste finantsjuhtimise osakonna juhataja **Sulev Liivik** sõnas vaid, et "kaevandusõiguse tasude määrade arutelu ettevõtjatega on pooleli ja pole selge, kui suured saavad tasumäärad olema tulevikus".

Liivik lisas, et esmalt peaksid majandus- ja kommunikatsiooniministeerium ning keskkonnaministeerium kaevandusõiguse tasuga seonduva tervikliku kontseptsiooni esitama. Selle raames saab läbi arutada ka KOVIDele tagasi suunatavate keskkonnatasude suurused.

Probleemid ei piirdu defitsiidiga

Ploom tõi maavarade lõppemise kõrval välja teisegi probleemi: materjalide kõrged hinnad, mis on tingitud üha kallinevast logistikast.

Kasvav kütusehind ja aktsiisid, logistikasektori palgasurve ning teemaksud on teinud vedajate elu päris kibedaks. See omakorda kandub üle kaevandusärisse.

Kolmanda murekohana nimetas ta tööjõupuudust. Lisades, et Kiirkandur ASile on riik vastu tulnud ja avanud ressursitõhususe meetme. "Praeguseks on meid terve aasta koheldud nagu põllumehi – riigi poolt toetatud. Olen kuulnud, et teisedki kaevandajad on seda võimalust kasutanud," rääkis Ploom.

Kuid sellest üksi ei piisa. Jooksvast aastast alates on esimesed elamis- ja tööload ukrainlastele hangitud ning masinad võõrtööjõu abil töös hoitud. "Eesti mees ega ka meie vene mees seda rasket tööd teha ei taha," nentis kaevandaja.

Tööseadmed ostetakse välismaalt. Kuna need töötavad maksimaalse koormusega, on masinate eluiga umbes kümme aastat. Siis tuleb uus investeering teha.

Haabu ei osanud palju näiteid tuua, kus siinsed kaevandajad võõrtööjõudu kasutavad. "Tean mõnda ettevõtet, kus võõrtööjõudu kasutatakse madalamal astmel. Inseneri tasemel hetkel ei tea, et kasutatakse," lausub ta.

Masinat soetamisel piisab Haabu sõnul tavalise materjali kaevandamiseks liiva-kruusakarjääris ekskavaatorist. Selle edasi töötlemisel näiteks killustikuks läheb vaja ka purustit, sõela ja laadurit. Viimasel ajal on Eestis tänu filtratsiooninõuetele väga populaarseks saanud ka sõelmete ja kruusa pesemine.

"Suvel, mahtude suurenemisel, on üldjuhul mõistlik teenus koos tehnikaga sisse osta, kuna aasta ringi tehnika pidamine on kulukas," soovitas Haabu. **E**

VAATA KA!

www.riigiteataja.ee/akt/114032011039?leiaKehtiv